

Bulgaristan Diplomatik Belgelerine Göre Anadolu ve Trakya'da Milli Mücadele (1919-1922)

İbrahim Kamil

Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2020, 518 Sayfa, ISBN: 978-625-402-758-1

Murat DERİN*

Doç. Dr. İbrahim Kamil, Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Siyasi Tarih Anabilim Dalı'nda görevlidir. Balkanlar, Türkiye-Bulgaristan İlişkileri ve Bulgaristan Türkleri üzerine araştırmalar yapmaktadır. Bu bağlamda ulusal ve uluslararası dergilerde otuzdan fazla makalesi bulunmakla birlikte 2017 yılında “*Soğuk Savaş Sonrasında Balkanlar (1990-2015)*” kitabı Doç. Dr. İbrahim Kamil'in editörlüğünde okuyucuyla buluşmuştur. 2018 yılında ise 8 ciltlik “*Bulgaristan Türkleri ve Göçler: Bulgaristan Komünist Partisi Gizli Belgeleri (1944-1989)*” adlı eseri Atatürk Araştırma Merkezi tarafından yayınlanmıştır.

Doç. Dr. İbrahim Kamil, “*Bulgaristan Diplomatik Belgelerine Göre Anadolu ve Trakya'da Milli Mücadele (1919-1922)*” başlıklı ayrıntılı ve özgün bir eseri daha literatüre kazandırmıştır.

Yazar, Bulgaristan diplomatik misyonlarının yazışmalarını tercüme etmiş, Bulgaristan'ın askeri ve sivil kurumları ile Bulgar halkının Türk Milli Mücadelesine bakışını anlamayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda Sofya'daki Merkezi Devlet Arşivi'nde bulunan Dışişleri Bakanlığı belgeleri çalışmanın esas kaynaklarını oluşturmuştur. Uzun ve yoğun araştırmalar sonucunda elde edilen bu diplomatik belgeler; Bulgaristan'ın İstanbul ve Edirne temsilcilikleri ile Atina, Belgrad, Bern, Bükreş, Londra ve Viyana'daki Bulgaristan elçiliklerinden Başbakanlık, Dışişleri Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarına gönderilen yazışmaları içermektedir.

Elde edilen arşiv belgeleri Bulgar diplomatlarının; Paris Konferansı, Neuilly Antlaşması, Mudanya Ateşkesi,

* Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Doktora Programı, Edirne, ORCID: orcid.org/0000-0001-7367-4223, E-posta: muratderin22@gmail.com

San Remo ve Sevr Antlaşmaları, Londra görüşmeleri gibi birçok olayı yakından takip ettiklerini ve gelişmeleri Sofya'daki ilgili birimlere aktardıklarını göstermektedir.

Çalışmada her birinin çevirileri yapılarak değerlendirilen 258 adet diplomatik belge bulunmaktadır. Bunlara göre; Avrupa başkentlerindeki Bulgaristan diplomatik temsilciliklerinin, Mustafa Kemal Paşa ve Millî Mücadele hakkında elde edebildikleri bilgilerin sınırlı olduğunun ve diplomatların buldukları ülkenin resmî makamlarının açıklamalarıyla yetindiklerinin altı çizilmiştir. Ayrıca görevleri çerçevesinde, Avrupa devletlerine Bulgaristan'ın arzu ve isteklerini, çıkarlarını anlatmaya çalıştıklarına da değinilmiştir. Diğer yandan sahada olan ve İstanbul, Edirne, Gümülcine'de görev yapan Bulgar diplomatların ise doğru bilgiler elde ettikleri belirtilmiştir. Bu diplomatların da bazen yanıtladıkları durumlar olduğuna ve Anadolu ile Trakya'nın ücra köşelerinde devam etmekte olan Millî Mücadele hakkındaki haberlere ulaşmakta zorlandıklarına da değinilmiştir.

Yazar, her şeye rağmen Bulgar diplomatların iyi niyetinden şüphe etmemiştir. Bulgaristan diplomatik belgeleri yazar tarafından yıllara göre tasnif edilmiş, tarihsel devamlılığa ve konuların örtüşmesine önem verilmiştir. Diplomatların rapor yazarken, telgraf çekerken bazen ilgisi olmayan konuları da metne ilave etmeleri yazarı zorlayan durumlardandır. Bulgaristan diplomatları, Sofya'ya gönderdikleri uzun metin ve raporlarda; Anadolu ve Trakya'daki Millî Mücadele, İstanbul'daki Padişah ve çevresi, Başbakanlık, Hükûmet, Meclis-i Mebusan gibi konu ve gelişmelerden kendi ülkesini bilgilendirme çabası içinde, öğrenebildikleri her konuyu aktarmaya çalışmışlardır. Birkaç paragraftan oluşan kısa telgraflarda bile her paragrafa başka bir olayı ve gelişmeyi yazmışlardır. Dolayısıyla farklı konuları içeren bir belgenin tasnifi araştırmacıyı zorlamıştır. Yine de söz konusu diplomatik belgelerde, Türk Millî Mücadelesi ile ilgili bugüne kadar yayınlanan çalışmalarda yer almayan yeni bilgilere ulaşılmış ve okuyucuyla paylaşılmıştır.

Çalışmaya Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün "*Trakya davası, Anadolu davası ile ortaktır. Türk Milleti'nin fedakârlığı ve metaneti sayesinde, her iki dava da kurtulacaktır*" sözü ile başlanarak, Millî Mücadelenin hem Trakya'da hem de Anadolu'da gerçekleştiğine özellikle vurgu yapılmıştır.

Çalışma bir giriş ve dört bölümden meydana gelmiştir. Giriş bölümünde (S. 1-23) tarihsel arka plana değinilmiş; Ayastefanos ve Berlin Antlaşmaları, Türk-Bulgar diplomatik ilişkilerinin kurulması, Birinci ve İkinci Bakan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan'ın Birinci Dünya Savaşı'na katılması gibi konular üzerinde durulmuştur.

Birinci Bölümde (S. 25-81) Birinci Dünya Savaşı'nın sonu ve 1919 yılı gelişmeleri, Paris Konferansı ve imzalanan Barış Antlaşmaları, Mondros Ateşkisi, İzmir'in işgali, Kuva-yı Milliye'nin kuruluş ve faaliyetleri, Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışı, Amasya, Erzurum, Sivas Kongreleri hakkındaki belgeler incelenmiştir.

İkinci Bölümde (S. 87-246) Millî Mücadele'de 1920 yılı gelişmeleri, Misak-ı Milli'nin kabulü, İstanbul'un işgali, Anadolu işgalleri, Trakya'da gelişmeler ve Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kuruluşu ve faaliyetleri, Mustafa Kemal Paşa'nın Aleksandır Stamboliyski'ye mektubu, Cevat Abbas, Fuat Balkan ve Şakir (Kesebir) Bey'in çalışmaları, Millî Mücadele'nin Trakya'daki örgütlenmesi, Edirne, Lüleburgaz

Kongreleri, San Remo ve Sevr Antlaşması gibi konular araştırılmıştır.

Üçüncü Bölümde (S. 253-330); 1921 yılı gelişmeleri, Birinci, İkinci İnönü Savaşları, Londra Konferansı, Kütahya-Eskişehir Savaşları, Sakarya Meydan Savaşı, Milli Mücadele sırasında uluslararası ilişkiler, Moskova, Ankara Antlaşmaları, Türkiye-Bulgaristan ilişkileri, Bulgar heyetlerinin Ankara'yı ziyaretleri ve Anadolu'da gelişmeler ele alınmıştır.

Dördüncü Bölümde (S. 339-442); 1922 yılı gelişmeleri, Avrupa'da lobcilik faaliyetleri, Milli Mücadele'de meydana gelen gelişmeler, Büyük Taarruz, İzmir'in kurtuluşu, Mudanya Ateşkesi, Doğu Trakya'nın kurtuluşu ve teslim alınması, Ankara'da siyasal gelişmeler, Todor Markov'un Mustafa Kemal Paşa ile görüşmesi konuları değerlendirilmiştir.

Yazar, Mustafa Kemal Paşa önderliğinde yürütülen Anadolu ve Trakya'daki Milli Mücadele'yi anlamamıza katkı sağlayan Bulgaristan diplomatik belgelerini bulmasına yardım eden, Bulgaristan Merkezi Devlet Arşivi yönetimine ve çalışanlarına teşekkür etmiştir.

Çalışma, alana ve konuya hâkim, Bulgarca ve Rusça bilen bir yazarın akademik süzgecinden geçerek kaleme alınmıştır. Alandaki boşluğu dolduran bu özgün ve bir o kadar kıymetli eserin bilim dünyasına ve konulara ilgi duyan araştırmacılara faydalı olacağı düşünülmektedir.